

Skatteförslag på känn¹

Av professor Sven-Olof Lodin

I departementspromemorian *Reformerad inkomstbeskattning* framläggs det förslag som blivit resultatet av den principiella trepartiöverenskommelsen i våras. Förslagets huvudlinjer har varit kända en tid och en livlig debatt har redan förekommit. Det är i många stycken en omvälvande omläggning med djupgående såväl ekonomiska som systemtekniska effekter.

Mot den bakgrunden borde reformen föregåtts av ett grundligt utredningsarbete. Den framlagda departementspromemorian utgör emellertid endast ett effektuerande av den "underbara-natt-överenskommelsen". Den innehåller knappast någon analys av skälen för de i flera stycken omvälvande förslagen och deras eventuella effekter. Sålunda saknas en analys av skälen för valet av metoden att just begränsa underskottsavdragen, liksom analys av de effekter för skattesystemet omläggningen kan medföra. Inte heller finns någon analys värd namnet rörande de fördelningspolitiska, företagsekonomiska, marknadstekniska och samhällsekonomiska effekter reformen kan antas leda till. Inte ens de tekniska problemen är tillfredsställande belysta. I stort sett kan innehållet i departementspromemorian sammanfattas med orden "Grabbar, så här gör vi!" Detta betyder att politikerna avser att genomföra vad de själva med rätta kallat den mest genomgripande omläggningen av inkomstbeskattningen efter införandet av kommunalskattelagen 1928 utan något egentligt beslutsunderlag, som visar vad innebörden av vad man gör egentligen är.

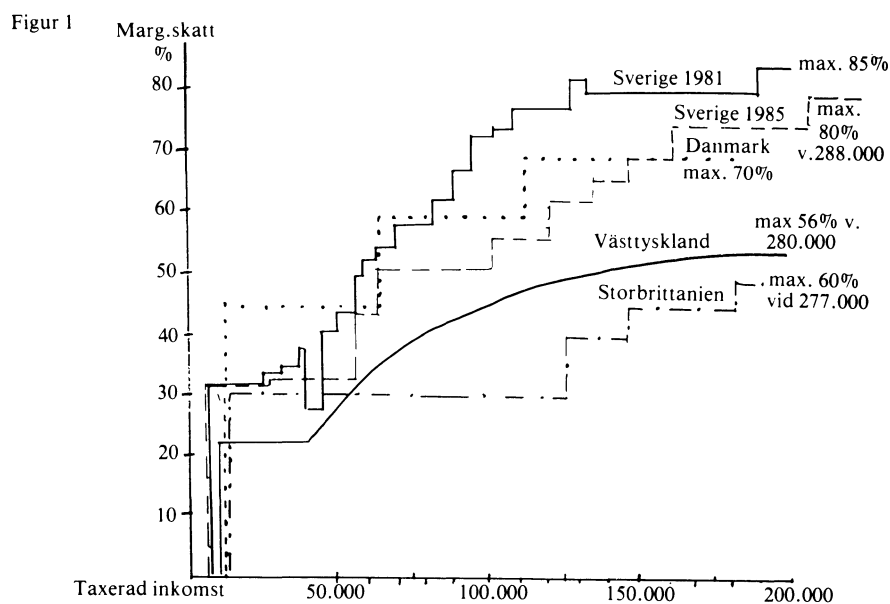
Omläggningen innehåller många inslag som måste diskuteras och belysas. Några av dessa inslag kan av utrymmesskäl endast omnämnas i korthet. Så kan man fråga sig om inte marginalskattesänkningen har fått en statsfinansiellt onödigt dyrbar profil och om den verkligen är tillräcklig för att uppnå de eftersträlvade målen. Det finns anledning att diskutera vad kombinationen av den föreslagna indexbegränsningen och förslagen till finansiering kommer att innebära för slutresultatet av reformen. Omläggningen har gärna framställts som en stor skattesänkingsreform med många vinnare och ett litet antal höginkomsttagare med stora lån som förlorare. Om man räknar ihop alla kända komponenter blir resultatet förmodligen en förlust för många helt enkelt därför att omläggningen egentligen inte är en skattesänkingsreform utan en omläggning av skatteuttagets profil och tekniska struktur mot en mildring av utjämnings effekter och progression. Läger man till detta okända faktorer

¹ Till grund för artikeln ligger ett anförande, som författaren hållit i Nationalekonomiska föreningen.

som inflationsutveckling och kommunalskatteutveckling kan resultatet bli ett helt annat än som förespeglas. I tabell 1 är inlagt vad en fullständig avräkning från lönerna av finansieringen genom arbetsgivaravgift eller proms — enligt vad som eftersträvas — kommer att innebära för olika grupper inkomsttagare. I tabellen, som är hämtad ur departementspromemorian, är två gränslinjer inlagda. Den översta visar var gränsen går för "vinnarna" enligt promemorians presentation. Den nedre linjen visar ungefärligen var gränsen går när avräkningarna av finansieringen beaktas. Ser man i antal skattskyldiga blir det fråga om relativt sett ännu större förskjutningar.

Internationellt perspektiv

Om vi ett ögonblick försöker se reformen i ett internationellt perspektiv framgår att vi även efter reformen kommer att vara ett utpräglat högskatteland med högre marginalskatter på höga inkomster än andra länder. Av figur 1 framgår att vi ligger långt över exempelvis Västtyskland. Även om vi jämför med Danmark som under 1981 genomfört en marginalskattereform utan avdragsbegränsning, har vi högre marginalskatter på de stora inkomsterna men lägre på ordinära inkomster. Också i de övriga nordiska länderna ligger högsta marginalskattegränsen omkr. 70 %. Även om vi här i Sverige tycker att vi genomför en betydande marginalskattesänkning, kommer vi således fortfarande att ha högre marginalskatter än vad andra länder — även socialdemokratiskt styrda — finner tillrädligt.

Tabell 1 Skillnaden mellan skattebeloppen enligt 1982 års föreslagna skatteskala och 1985 års skatteskala. Skalorna omräknade till basenheten 6 400 kr. (1981 års basenhet).
Kommunal skattesats 30%.

Inkomst 1981 före under- skottsav- drag, tkr.	Underskottsavdrag, tkr.									
	0	10	20	40	60	80	100	120	150	200
30	0	0	0	
40	0	0	0	0
50	- 260	0	0	0
60	- 1 152	- 260	0	0	0
70	- 1 832	- 1 152	- 260	0	0
80	- 2 528	- 1 832	- 1 152	0	0	0
90	- 3 720	- 2 528	- 1 832	- 260	0	0
100	- 5 760	- 3 720	- 2 528	- 1 152	0	0	0	.	.	.
110	- 7 892	- 5 380	- 3 340	- 1 452	+ 120	+ 380	+ 380	.	.	.
120	- 10 192	- 7 392	- 4 880	- 1 648	- 272	+ 880	+ 880	+ 880	.	.
130	- 12 172	- 9 272	- 6 472	- 1 920	- 32	+ 1 540	+ 1 800	+ 1 800	.	.
140	- 14 057	- 10 892	- 7 992	- 2 680	+ 552	+ 1 928	+ 3 080	+ 3 080	.	.
150	- 15 417	- 12 417	- 9 252	- 3 552	+ 1 000	+ 2 888	+ 4 460	+ 4 720	+ 4 720	.
160	- 16 417	- 13 417	- 10 417	- 4 352	+ 960	+ 4 192	+ 5 568	+ 6 720	+ 6 720	.
180	- 17 737	- 14 737	- 11 737	- 5 737	+ 328	+ 5 640	+ 8 872	+ 10 248	+ 11 400	.
200	- 19 137	- 15 737	- 12 737	- 6 737	- 737	+ 5 328	+ 10 640	+ 13 872	+ 16 140	+ 16 400
250	- 24 137	- 20 637	- 17 137	- 10 137	- 3 237	+ 2 763	+ 8 763	+ 14 928	+ 23 140	+ 28 640
300	- 28 537	- 25 037	- 21 537	- 14 537	- 7 537	- 537	+ 6 463	+ 12 863	+ 21 863	+ 36 240
500	- 38 537	- 35 037	- 31 537	- 24 537	- 17 537	- 10 537	- 3 537	+ 3 463	+ 13 963	+ 31 463

Ser vi till avdragsbegränsningen, förekommer i flera länder begränsning av ränteavdragsrätten — men ironiskt nog ofta med undantag eller lättnader just för villaräntor. Dessa begränsningar förekommer nästan uteslutande i länder med betydligt lägre skattetryck och är ofta kombinerade med skattelättnader för kapitalinkomster. Av länder med högre skattetryck är det endast Finland, som har infört förbud mot avdrag för personliga räntor, inkl. villaräntor, överstigande 25.000 FM. Detta skall dock ställas mot att erhållna bankräntor och liknande sedan länge undantas skatteplikt i Finland.

Det är av intresse att konstatera att inget land valt att begränsa avdragsrätten för underskott av förvärvskälla på det sätt som nu föreslagits här i Sverige. I Norge övervägde den socialdemokratiska regeringen ett tag den s k Kleppemodellen — den avdragsbegränsning och tvåstegsberäkning av beskattningen som vi avser att införa är inget annat än en Kleppemodell. Man avstod emellertid — inte av politiska skäl utan därför att man fann metoden olämplig. Inte heller i Danmark, där man så sent som våren 1981 övervägde en allmän ränteavdragsbegränsning har man ansett Kleppemodellen ändamålsenlig. I stället arbetar just nu en kommitté på att utforma en modell, som innebär att alla räntebetalningar, såväl på inkomstsidan som på utgiftssidan, helt lyfts ur inkomstbeskattningen, så att inga avdrag erhålls men heller ingen beskattning sker av mottagaren av räntebetalningen. Detta skall kombineras med en lagstiftning enligt vilken gäldenären endast skall betala 60 % av avtalad ränta till borgenärerna. Detta ger samma nettoeffekt som om alla vid full beskattning och full avdragsrätt hade haft 40 % marginalskatt, samtidigt som skattemyndigheterna slipper kontrollen av räntebetalningarna. Genom att reformen gäller både inkomst- och avdragsidan bibehålls ett betydande mått av symmetri i systemet. Det kan också vara av intresse att notera att, medan underskottsavdragen hos oss i Sverige uppgår till ca 28 miljarder S.kr och 7 % av skatteunderlaget, ränteavdragen i Danmark uppgår till 60 miljarder D.kr — detta i en mindre ekonomi än den svenska — och till ungefär 20 % av det danska skatteunderlaget.

Avdragsbegränsningen

Den föreslagna begränsningen av rätten till underskottsavdrag är det inslag i omläggningen, som redan blivit mest omdiskuterat och som ur skatteteknisk synvinkel väcker det största intresset — och även de flesta tvivlen.

I steg 1 av skatteberäkningen, dvs för den kommunala beskattningen och för den statliga beskattningen upp till 20 % marginalskatt — eller tillhoppa upp till 50 % marginalskatt — erhålles fullt avdrag för alla underskott på samma sätt som i nuvarande system. I steg 2, den s k tilläggsskatten, medges däremot i princip inget avdrag från övriga inkomster för underskott av en förvärvskälla. I den mån kostnader täcks av inkomster i samma förvärvskälla, exempelvis där ränte- och utdelningsinkomster är tillräckliga för att täcka de räntekostna-

der, som redovisats under inkomst av kapital, föreligger fortfarande full avdragsrätt. Effekten av systemet blir då att underskott av förvärvskälla — oavsett dess ursprung — ej kan dras av mot annan inkomst till den del denna inkomst träffas av högre marginalskatt än 50 %. Sammantaget innebär detta att skatteminskningen av ett underskottsavdrag aldrig kan bli större än 50 %.

Vilka är då skälen bakom denna konstruktion? Den nuvarande avdragsrätten för underskotten förutsätter att underskotten är en följd av verkliga kostnader för förvärvande av skattepliktig inkomst. Expertgruppen menar att existerande underskottsavdrag oftast inte återspeglar denna situation. Den konsekvens man drar av slutsatsen går emellertid längre än slutsatsen berättigar till.

I princip är det endast under två förutsättningar som en skattskyldig "tjänar" på underskottsavdragen. Det första fallet är när den kostnad, som förorsakar underskottet, egentligen är en levnadskostnad eller kapitalavbetalning, som inte borde ha varit avdragsgill. Detta gäller oftast de underskott under inkomst av kapital, som förorsakas av konsumtionslåneräntor, liksom underskott av vissa typer av hobbyrörelser och sk lyxjordbruk, där skattedomstolarna ansett rörelse föreligga också där egentligt förvärvssyfte ej funnits. Hit hör också de avdrag som låntagarna får för den del av räntebetalningen som egentligen utgör inflationskompensation. Det andra fallet är när den inkomst till vilken kostnaden hänför sig är ofullständigt beskattad. Detta gäller framförallt villaunderskotten, som till stor del beror på den alltför låga schablonintäkten i villabeskattningen. I övriga fall medför underskottsavdragen i allmänhet ej någon förtjänst — detta gäller oberoende av marginalskatteläge — utan kostnaden finns där. Skatteförmågeprincipen fordrar här att fullt avdrag medges för underskottet så att endast nettointkomsten blir beskattad.

Den föreslagna avdragsbegränsningen syftar således egentligen till att begränsa avdragseffekten av främst räntekostnader i de fall underskotten direkt eller indirekt strider mot de grundläggande principerna för vår beskattning. Detta kan i flertalet fall sägas vara sant betr. de 1,1 milj. underskotten för villor, liksom för flertalet kapitalunderskott. Men det torde inte vara riktigt för flertalet av de drygt 100.000 jordbruk, de 75.000 hyresfastigheter och de 55.000 rörelser som vid 1980 års taxering redovisade underskott på tillhoppa 2 miljarder kr.

Mot denna bakgrund framstår en generell begränsning av underskottsavdragen inte som någon bra metod. Här är inte utrymme att diskutera alternativa metoder inom inkomstbeskattningens ram. Jag vill dock påminna om att det i debatten har föreslagits andra metoder som i flera hänseenden förefaller lämpligare. Riksbankschefen har sålunda föreslagit en begränsning såväl av avdragsrätten för villaräntor och räntor under kapital som för skatteplikten för inkomsträntor, dvs en modell snarlik den man utreder i Danmark just nu. Fördelen med en sådan modell är dels att den mer direkt ansluter sig till ut-

gångspunkten för en avdragsbegränsningsreform, dels att den bibehåller en symmetri i systemet, varigenom sparinkomster erhåller en symmetriskt befordgad motsvarande lättnad, varigenom inte heller risken för skattefusk behöver öka. Själv har jag föreslagit den förändringen i underskottsavdragsmodellen att fri kvittning borde få ske mellan investeringsinkomster och investeringskostnader oavsett förvärvskälletillhörighet och att verkliga underskott i verksamheten där den skattskyldige arbetar aktivt borde få fritt kvittas mot alla inkomster. Också denna metod undviker flera av de nackdelar och svårigheter som en generell underskottsavdragsbegränsning knuten till de olika förvärvskällorna medför. Utredningsgruppen har emellertid avvisat dessa alternativa metoder.

Begränsning av underskottsavdrag — en lämplig metod?

Den begränsning av underskottsavdragen, den sk förvärvskällemetoden, som gruppen valt har så stora nackdelar att metoden inte kan accepteras som ett permanent inslag i vår skattelagstiftning.

Den viktigaste invändningen gäller den asymmetri man inför i skattesystemet. Vår inkomstskatt är en nettobeskattningsmetod. Om man inte behandlar intäkt- och kostnadssidan efter likartade principer uppstår obalanser i skattesystemet. Vikten av systemsymmetri är en allmän erfarenhet från alla skattesystem och är ett viktigt skäl varför Norge och Danmark avvisat den nu föreslagna metoden. Asymmetrin i systemet medför brott mot skatteförmågeprincipen, därigenom att avdrag inte längre alltid ges för faktiska kostnader och den bryter mot likabehandlingsprincipen bl a genom att inte längre kostnadens karaktär utan dess förvärvskälletillhörighet blir avgörande för skattebehandlingen. Ytterligare problem uppstår därigenom att den nuvarande uppdelningen av inkomsterna i olika förvärvskällor överhuvudtaget ej är avsedd för och ej heller anpassad till att användas för att skilja mellan sådana underskott som bör vara avdragsgilla och sådana som inte bör vara det.

Det är ofta slumpmässiga historiska förhållanden som avgör till vilken förvärvskälla exempelvis ett lån och dess räntekostnader skall hänföras. Utredningsgruppen har också ansett det nödvändigt att ta konsekvensen härav på ett viktigt område genom att i förslaget tillåta att underskott på schablontaxerade fastigheter (villor och fritidshus) upp till ett belopp av 30.000 kr får kvittas mot kapitalinkomster. Beskattningsresultatet skulle annars bli alltför slumpartat och orättvist, vilket jag också påpekat i annat sammanhang.

Vissa ytterligare andra undantag, som rör räntekostnader på lån hänförliga till aktier i fåmansbolag, i vilket aktieägaren är verksam har också gjorts.

I övrigt kvarstår emellertid asymmetrierna. Det innebär bl a en ökad risk för skattefusk, när långgivaren blir beskattad för ränteinkomster med kanske 75 % marginalskatt medan låntagaren endast får en avdragseffekt på 50 %.

Det blir i fortsättningen av avgörande vikt för de skattskyldiga i vilken för-

värsvkälla en inkomst eller kostnad hamnar. Dels medför detta en intensifierad, samhällsekonomisk kostsam, skatteplanering — en i och för sig sämre investering kan bli lönsammare än andra alternativ bara för att den kan hänföras till en förvärsvkälla där underskott finns — dels uppstår en uppenbar risk för rena felredovisningar. De erfarenheter som skattemyndigheterna redan har i förmögenhetsskattesammanhang av att söka kontrollera vart lån egentligen skall hänföras i samband med reglerna om reduktion av förmögenhetsvärdet av rörelseförmögenheter, visar att det är utomordentligt vanskliga och tidsödande kontrollproblem myndigheterna kommer att ställas inför. Skattemyndigheterna har dessutom redan i dag svårt att klara av existerande kontrolluppgifter. Det är därför helt uppenbart att man heller inte har resurser att klara av de kontrollproblem, som tillkommer på grund av avdragsbegränsningen. Det är därför risk för att stora orättvisor kommer att uppstå på grund av bristande kontrollmöjligheter. Detta måste politikerna betänka.

Det har från utredarna och politiker framhållits att avdragsbegränsningen skulle slå hårt mot de sk nolltaxerarna. Detta är en sanning med modifiering. Ingenting hindrar en person att nolltaxera bara han kan få avdragen i samma förvärsvkälla som inkomsterna. Några av våra största nolltaxerare har varit redare eller byggmästare med sina avdrag — främst värdeminskningsskatt och reparationsavdrag — i samma förvärsvkälla som inkomsterna. För dem innebär inte de nya reglerna några problem, och inte heller för den som kan hålla sina sammanräknade inkomster under 102.000 kr. Därifrån föreligger inga hinder att dra av underskott från inkomster av andra förvärsvkällor.

Rörelseunderskottens behandling

Begränsningen av rätten till underskottsavdrag gäller också rörelseunderskott. Där medför förslaget ofta att avdrag ej kommer att erhållas för verkliga kostnader på ett sätt som klart strider mot skatteförmågeprincipen. Här har utredningsgruppen dessutom gått längre i asymmetrisk riktning än vad som är nödvändigt. Man skall vid studiet av de föreslagna reglerna komma ihåg att en aktiebolagsreform just genomförts med det uttalade syftet att få mindre företag att avstå från aktiebolagsformen. Rörelsebeskattningsreglerna för fysiska personer får härigenom större betydelse än tidigare.

Verksamheter kan ha mycket skiftande årsresultat. Särskilt vanligt är att en nystartad rörelse i uppbyggnadsskedet visar underskott, som sedan vänds i vinst. Som förslaget är skrivet får dessa underskott, vid beräkning av tillägsskatten, varken kvittas mot samma års inkomster från andra förvärsvkällor eller ens avräknas mot senare års vinster från samma förvärsvkälla.

Det av utredningsgruppen anförda skälet att det skulle vara för administrativt svårhanterligt att förskjuta förlustavdrag gäller inte här. Det som normalt gör förlustavdragsförskjutningar besvärliga i den praktiska hanteringen

är det förhållandet, att den materiella prövningen av det berättigade i avdraget och de bakomliggande kostnaderna inte kan prövas vid förlustårets taxering utan först det år då förlustavdraget utnyttjas. Denna försenade prövning har visat sig medföra betydande merarbete och problem.

I föreliggande fall är situationen emellertid mycket enklare. Först underlättas förfarandet av den generella teknik, som valts för tilläggsbeskattningen, där förvärvskällorna hålls strikt isär och där inga avdrag över förvärvskällgränserna i här relevanta avseenden överhuvudtaget tillåts. Detta medför att det direkt kan fastslås att ett tidigare års underskott ej har kunnat utnyttjas utan kan avräknas i sin helhet mot det senare årets inkomst av samma förvärvskälla. Eftersom avdragsbegränsningen endast gäller steg 2, tilläggsbeskattningen, och avdrag således medges i steg 1 redan för förluståret, kommer förlustavdraget vidare redan att vara materiellt prövat när det sedan skall utnyttjas senare år vid tilläggsbeskattningen. Förfarandet vid själva utnyttjandet och beviljandet av förlustavdraget ett senare år inskränker sig då till den enkla aritmetiska operationen att vid tilläggsbeskattningen subtrahera avdraget från årets inkomst av förvärvskällan. Någon materiell prövning av avdragets bakgrund behöver därvid ej ske. Ett enkelt räkneexempel (tabell 2) kan demonstrera metoden. Exemplet visar en person, som vid sidan av sina övriga inkomster har en rörelse som år 1 ger en förlust på 40.000 kr och år 2 en vinst på 50.000 kr. Förlustavdrag kan då medges på sätt som visas i tabell 2.

Tabell 2

	Inkomstberäkning år 1		Inkomstberäkning år 2	
	Steg 1	Steg 2	Steg 1	Steg 2
Tjänst och kapital	152.000	152.000	140.000	140.000
Rörelse	<u>/. 40.000</u>	<u>—</u>	<u>50.000</u>	<u>/. 40.000 x)</u>
	112.000	152.000	190.000	150.000

x) förlust från år 1

Utan denna förlustavdragsrätt blir skattebördan vid 70 % marginalsatt, dvs 20 % i steg 2, 8.000 kr större än vad det sammanlagda rörelseresultatet bör medföra. Detta innebär en allvarlig och onödig försämring av skattevillkoren för enskilt företagande.

Inte heller i de fall underskottet inte kan utnyttjas ens i steg 1 under förluståret, därför att övriga inkomster saknas, finns det några skäl att vägra förlustavdrag mot ett senare års inkomster i samma förvärvskälla. Här måste ändå den materiella prövningen av avdragets berättigande göras vid förlustavdragsberäkningen i steg 1, där ju rätten till förlustavdrag ändå skall bestå. Något nämnvärt merarbete att medge avdrag även i steg 2 — detta år eller senare år om inkomsten inte räcker till — kan inte sägas uppstå. Slutsatsen är att rätt till förlustavdrag för outnyttjade underskott vid skatteberäkningen i steg 2 att ut-

nyttjas mot senare års inkomster bör införas.

Liknande synpunkter kan läggas på underskott av främst jordbruksfastighet och av hyresfastighet — den till sex år förlängda fördelningstiden av reparationskostnader för hyresfastigheter är knappast tillräcklig för att lösa problemen — men situationen kan också vara aktuell för inkomst av kapital, då det kan vara svårt även i detta inkomstslag att få intäkter och kostnader periodiserade så att intäkten och kostnaden faller på samma år.

Avdragsbegränsningen och risktagandet

Om förlustavdragsregler av ovan nämnt slag inte införs försvåras uppenbart nyföretagande och överhuvudtaget verksamheter med ojämna inkomstflöden. Den asymmetri, som begränsningen av underskottsavdragen innebär, medför emellertid också i andra avseenden en fara för att enskilt ekonomiskt risktagande kommer att påverkas negativt just i en tid när Sverige mer än något behöver ökat risktagande och höjd innovationsnivå. Orsaken är följande.

Vid 75 % som högsta marginalskattesats och en begränsning av avdragseffekten för underskott av förvärvskälla till 50 % blir resultatet vid lika vinst- och förlustchanser före skatt att förlustkostnaden efter skatt blir dubbelt så stor som vinstchansen — man får bära 50 % förlusten själv medan endast 25 % av vinsten får behållas. Dvs. den symmetri i systemet som idag ger oddsen 1:1 för vinst försämras till 1:2. Här skall några praktiska konsekvenser beröras.

Ett fall jag tidigare i annat sammanhang anfört är följande.

En uppfinnare har lyckats skaffa en finansiär för utveckling och exploatering av sin uppfinning och de båda avser att bilda ett handelsbolag tillsammans. Kommer finansiärerna i framtiden att våga sig på satsningar, när kostnaderna efter skatt av en eventuell förlust ökas drastiskt medan vinstmöjligheterna endast förbättras marginellt?

Problemet uppstår emellertid inte bara i denna och liknande situationer utan gäller alla typer av enskilt ekonomiskt risktagande, där inkomsten upp bärs direkt av fysiska personer.

Vid sin kreditbedömning ser bankerna både på räntebetalningsförmågan och säkerheten för lånen. Hittills har räntebetalningsförmågan bedömts på grundval av både förväntade inkomster från den aktuella investeringen och övriga inkomster. I framtiden måste bankerna emellertid vid utlåning beakta att inkomster från andra förvärvskällor än den i vilket lånet nedläggs, inte längre ger låntagaren lika stora möjligheter att täcka förluster på en verksamhet. Villainteckningar lämnas ofta som säkerhet. Sjuncker villavärderna försämras också säkerheten. Båda dessa förhållanden kan leda till negativa effekter för småföretagandet, som vid sin bankfinansiering ofta är beroende av den säkerhet som andra inkomster och den egna fastigheten kan ge.

Sparare är sällan risktagare. För att spararnas medel skall användas på ett

produktivt sätt krävs att någon annan är beredd att ta investeringsrisken. I framtiden kommer detta risktagande pga skatteomläggningen att bli dyrare. Annorlunda uttryckt beläggs vid enskilt risktagande överföringen av medel från sparare till investerare med en extra riskskatt.

Det är en uppenbar fara att vi får en överströmning från "riskplaceringar" till konsumtion och "riskfria" konventionella placeringsformer.

Det stora problemet med konsekvenserna för risktagandet är att det dels är fråga om samhällsekonomiskt långsiktiga effekter, dels är fråga om utomordentligt svåråtkämpliga effekter. Hur mäter man effekten av en utebliven satsning, som inte ens var känd? Detta gör att det är svårt att få politikerna att ta frågan på det allvar den förtjänar. Utredningsgruppen konstaterar helt kort att fara föreligger att risktagandet påverkas negativt. Däremot saknas varje försök till belysning eller utredning av effekternas troliga omfattning och innebörd och av exempelvis rörelseunderskottens och jordbruksunderskottens storlek och fördelning.

Då flertalet av de rörelseunderskott som förekommer, ej torde tillhöra den kategori av levnadskostnads- eller inflationsspekulationsunderskott, som avdragsbegränsningen avser att träffa, borde det riktiga vara att med vissa inskränkningar undanta rörelseunderskott från avdragsbegränsningen.

Bostadsförmån i hyreshus — ett feltänkande

Eftersom villaägare inte längre skall få fullt avdrag för sina underskott föreslår utredningsgruppen att hyreshusägare, som också bor i fastighet, skall i steg 2 av skatteberäkningen som icke avdragsgillt underskott vara tvungna att ta upp den del av hyresfastighetens totala räntekostnader som kan anses hänförlig till fastighetsägarens egen bostad. Härigenom avses rättvisa uppnås med villabeskattningen.

Här måste utredningsgruppen ha gjort sig skyldig till ett feltänkande. Orsaken till att underskott uppstår på villorna är att bostadsförmånen genom schablonintäkten upptas till ett värde som ligger långt under dess marknadsvärde. När räntekostnaden dras från denna låga intäkt uppstår underskottet.

För en hyreshusägare är situationen emellertid annorlunda. Han inkomstbeskattas för fulla marknadsmässiga hyresvärdet av sin lägenhet. Därför kan något underskott ej sägas uppstå på hans lägenhet. Om motsvarande hade skett för villaägarna hade några underskott ej uppstått för dem heller. Därför saknas skäl för den extrabeskattning av hyreshusägaren, som den föreslagna regeln innebär. Att det är fråga om en icke berättigad extrabeskattning framgår av att den medför att det efter skatt skulle vara dyrare för en hyresvärd att bo i sitt eget hus, än att hyra ut lägenheten och i stället bo som hyresgäst i grannhuset. Regeln bör därför utgå. Synpunkten har inte samma styrka beträffande bostad på jordbruks- och rörelsefastigheter, då det skattepliktiga bostadsvärdet i dessa fall regelmässigt klart understiger marknadsvärdet.

Sambeskattningen av makar — oacceptabelt förslag

Utredningsgruppen avser att bibehålla sambeskattning av makars B-inkomster i steg 2 av skatteberäkningen, medan sambeskattningen avskaffas i steg 1 av beskattningen. Svårigheterna att kombinera förbudet mot underskottsavdrag och sambeskattningen på ett vettigt sätt synes emellertid ha varit utredningsgruppen övermäktiga.

Avsikten med en sambeskattning av makars kapital- och andra investeringsinkomster är att beskattningen skall utformas så att det ej skall spela någon roll hur inkomsterna är uppdelade mellan makarna. Effekten är att skatten blir lika hög som om all sådan inkomst legat hos ena parten. Däremot kan inte avsikten vara att skärpa beskattningen därutöver. Men det är vad som kan hända. Om ena maken har ränteinkomster men också ränteutgifter får han inom förvärvskällan inkomst av kapital kvitta dessa mot varandra. Man kan då tycka att det vore skäligt vid en sambeskattning att samma sak får ske mellan makarna om den ena har nettokapitalinkomster och den andra har nettokapitalunderskott. Det har emellertid utredningsgruppen inte tänkt sig. Om maken med högsta sammanräknade inkomsten har ett underskott av kapital, som ej får avräknas mot hans övriga inkomster, skall ändå andra makens positiva kapitalinkomst vid skatteberäkningen läggas ovanpå den första makens sammanräknade inkomst. Härigenom kommer skatten att beräknas på en högre inkomst än om alla kapitalinkomster och kostnader hade legat hos ena maken, dvs makarna blir beskattade för en högre inkomst än de har. Sambeskattningseffekt skall således endast inträda när sambeskattningen är till nackdel för makarna.

Om ena maken har nettoinkomst av kapital och underskott på en villa, får han räkna av underskottet på villan mot sina kapitalinkomster upp till ett belopp av högst 30.000 kr. Man kan då tycka att detsamma bör ske om ena maken har kapitalinkomsten och andra maken har villaunderskottet. Men inte heller det vill utredningsgruppen gå med på.

En tabellarisk uppställning (tabell 3) kan ge en uppfattning om sambeskattningens sneda effekter. I fall 1,2 och 3 fungerar sambeskattningen utan problem. I fall 4 och 5 inträffar däremot överbeskattning.

Tabell 3 Makebeskattning

	Inkomstslaget kapital			Makarnas	
	Inkomster	räntekostnader	Villaunderskott	nettoinkomst	skattepliktiga inkomst
Fall 1 Make A	20	—	—	50	50
Make B	30	—	—		
Fall 2 och 3 Make A	80	./ .30 eller	./ .30	50	50
Make B	—	—	—		
Fall 4 och 5 Make A	80	—	—	50	80
Make B	—	./ .30 eller	./ .30		

Då skatteeffekten härav kan vara upp till 30 % av underskottsbeloppet blir det mycket angeläget för makarna att försöka sammanföra kapitalinkomster, ränteutgifter och villaunderskott på sådant sätt att underskotten kan utnyttjas i högsta möjliga utsträckning. Detta kommer att medföra en oändlig rad skattekodifierade transaktioner mellan makar och ofta nog direkta felredovisningar av inkomster och kostnader, som ofta blir ytterst svåra eller omöjliga att kontrollera. Kvar och drabbade blir de makar som inte har juridiska möjligheter till förmögenhetsöverföringar, exempelvis pga testamentsbestämmelser, och sådana makar som av principiella skäl vill hålla sina förmögenheter isär, och samtaxerade sambos som kan ha svårt att genomföra överföringarna. Effekten blir ironiskt nog att de i de fall där en sambeskattningsverkligen kan vara befogad, där undgår makarna överbeskattnings genom interna förmögenhetstransaktioner, medan de fall där en sambeskattnings inte alls är lika befogad löper stor risk att bli träffad av en överbeskattnings. Medan all annan familjelagstiftning i landet går ut på att förstärka makarnas möjligheter till individuellt ägande och ekonomiskt oberoende av varandra, går denna lagstiftning i motsatt riktning och driver makarna till ekonomiskt beroende.

Även om det inte skulle vara ett särskilt stort antal äktenskap som skulle drabbas av den beskrivna överbeskattnings, och även om effekter i samma riktning också finns i det existerande systemet bör inte så gallet verkande sambeskattningsregler införas. Antingen måste "korsvisa" kvittningar mellan makars kapitalinkomster å ena sidan införas, eller får man avstå från sambeskattnings i steg 2, om man inte kan åstadkomma rättvisa regler. Det är ingen tvekan om att skattetekniker och skattemyndigheter skulle dra en djup lättnads suck om sambeskattnings avskaffades, då den innebär en tung extrabelastning i det praktiska taxeringsarbetet. Ett avskaffande skulle friställa resurser i det praktiska taxeringsarbetet. Ett avskaffande skulle friställa resurser för viktigare taxeringsuppgifter. Man kan ifrågasätta om en begränsad sambeskattnings i steg 2 verkligen fyller en så stor funktion. Skall den behållas måste den i vart fall göras rättvis. Det föreliggande förslaget uppfyller inte de kraven.

Effekter på villamarknaden

Den del av skatteomläggningen som hittills fångat största intresset i den allmänna debatten rör omläggnings effekter på villapriserna. Några kommentarer till den debatten kan vara på sin plats.

Villabeskattnings har under lång tid varit så förmånlig, att såväl priser som villastorlekar har drivits upp pga skatteförmånerna. När man nu genomför en omläggning som direkt syftar till att minska dessa förmåner får man inte bli förvånad om detta medför prissänkningar, i vissa fall av betydande omfattning. Även om jag inte anser den föreslagna avdragsbegränsningen vara en bra metod, bör ändå påpekas att ungefär samma effekter förmodligen

hade inträffat oavsett vilken metod man använt för att vrida villabeskattningen rätt. Mot den bakgrunden är det svårt att förstå den ovilja som politikerna och utredningsgruppen visat att öppet redovisa dessa effekter. Debatten underlättas inte av att det finns så många meningar om hur effekterna bör beräknas. Beräkningarna har ofta givit ett falskt sken av exakthet. I själva verket torde det vara omöjligt att exakt uppskatta priseffekternas storlek, då alltför många faktorer måste bygga på gissningar.

Vidare skall framhållas att man vid beräkningen av priseffekterna inte kan utgå från omläggningens nettoeffekt av både skattesänkning och avdragsbegränsning, vilket politikerna helst tycks vilja, utan att man i kalkylen måste skilja mellan de båda elementen i omläggningen. Startpunkten måste vara hur den direkta årliga bostadskostnaden påverkas. Jag skall med ett enkelt exempel försöka klargöra hur olika faktorer kan påverka priset på en äldre villa, nyss inköpt för 400.000 kr, där den typiska köparen har en inkomst på 130.000 kr. Detta är en högre inkomst än vad den genomsnittliga villaägaren har. I storstadsområdena torde emellertid siffran vara mer representativ, särskilt om man beaktar vilka köpargrupper som kan ha betydelse för prisbildningen på villamarknaden.

Exemplet bygger på följande förutsättningar:

Inkomst	130.000	Villans pris	400.000
Skattelättnad (ökning av disponibel inkomst)	12.000	Lån	300.000
Avdragsbegränsning	10.000	Räntekostnader (13,33 %)	40.000
Nettovinst av skatteomläggningen	2.000	Gällande årsbostadskostnad efter skatt	25.000
		Ökning av bostadskostnad genom avdragsbegränsningen	10.000
		Ny årsbostadskostnad	35.000

Vilken effekt får då denna ökning på 10 000 kr av bostadskostnaden för priset på villan? Jag skall försöka att först ange två extremvärden och sedan diskutera något var någonstans mellan dessa priseffekten kan hamna.

Om köparna av villan är beredda att lägga hela den ökning av disponibla inkomsten, som skattesänkningen ger, på ökade kostnader för villaboende, kommer ingen påverkan av priset att ske. 35 000 kr bostadskostnad ger nämligen i så fall fortfarande priset 400 000.

Om däremot köparna inte är beredda att använda någon del av ökningen av den disponibla inkomsten till fördyrat villaboende — inget har ju egentligen hänt som bör göra villaboendet värt högre kostnader jämfört med andra boendeformer än förra året — kommer den ökade bostadskostnaden att helt kapitaliseras i en prissänkning. Resultatet av kapitaliseringen blir helt beroende av den metod som väljs. Två olika metoder skall här visas.

Metod I: Kostnadskapitalisering, där kostnadsökningen helt hänförs till räntekostnader. Då motsvarar 10 000 kr kostnadsökning efter skatt en räntekostnad före skatt på 20 000 kr enligt det nya systemet.

Används samma kapitaliseringsfaktor som genomsnittsräntan på lånen (13,33 %) blir priset till 150 000 kr.

Om man använder kapitaliseringsfaktorn 20 % med tanke på att det är topplån som försvinner, sjunker priset till 100 000 kr.

Metod II: Kapitalisering av kapitalutgifter, där man tar hänsyn till såväl minskning av räntor som minskning av amorteringsbehov. Denna metod ger lägre effekter på att amorteringsdelen ej är avdragsgill. Det är otvivelaktigt så att prisbildningen på villamarknaden till stor del styrs av storleken på den samlade årsutgiften efter skatt.

Om man antar en amorteringstid på 20 år och 20 % ränta efter skatt på lånet och om man antar att omläggningens priset upphör efter 15 år blir priset till 133 000 kr.

Resultaten visar att antagandena har stor betydelse för effektens storlek. Som visas i figur 2 får vi beroende på vilka antaganden vi gör en priset till mellan 0 och 150 000 kr. I de fall kostnadsökningen tenderar till att kapitaliseras i ett lägre villapris, påverkas den dock av ytterligare faktorer, som dock är mycket svåruppskattade, varför endast riktningen av deras effekter angivits i figur 2.

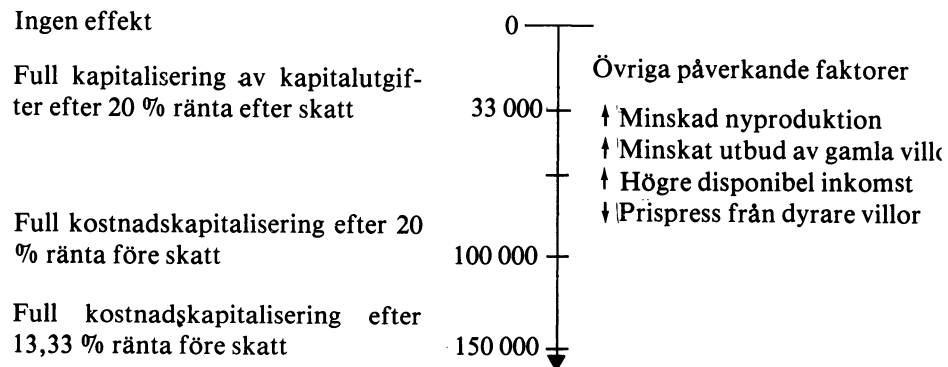
Sålunda bör ett prisfall leda till minskad nyproduktion, då nya villor kanske inte kan produceras till det nya lägre priset. Likaså bör en prissänkning medföra lägre utbud av gamla villor, då villaägarna vid starka prisetfall kommer att vara ovilliga att i onödan realisera sina kapitalförluster. Båda dessa omständigheter bör leda till ett efterfrågeöverskott som bör motverka prisetfall. I samma riktning verkar den högre disponibla inkomsten, som skatteomläggningen ger. Köparna bör vara beredda att lägga någon del av det ökade konsumtionsutrymmet på högre villakostnader. Hur stor del är dock svårt att säga.

I det presenterade exemplet är det fråga om en relativt billig villa. För dyrare villor blir effekterna större både på de högre räntekostnaderna och på att marknaden domineras av folk med högre inkomster. Den större prispress som dyrare villor säkert kommer att bli utsatta för kommer i vart fall till en del, särskilt i storstadsområdena där dyrare villor utgör en betydande del av marknaden, att verka prispressande också på billigare villor.

I figur 2 är samtliga behandlade faktorer inlagda. Med utgångspunkt från hur man värderar de olika förutsättningarna och påverkande faktorerna står det var och en fritt att uppskatta hur stor den verkliga prisetfall kommer att bli. Det riktiga svaret kan endast marknaden själv ge.

Figur 2

Tänkbara villapriseffekter

Det föreligger en allmän enighet om att det för dyrare villor kommer att bli ganska kraftiga priseffekter. I storstadsområdena är det ingalunda fråga om lyxvillor. De som under senare år önskat köpa en villa har där varit tvungna att acceptera att detta har varit vad marknaden i huvudsak haft att erbjuda. För dem som har anskaffat sådana villor under senare år kan omläggningen leda till svåra kapitalförluster. Politikerna borde känna sitt ansvar för denna grupp, som i de flesta fall oförskyllt hamnat i denna situation. En metod att i de enskilda fallen mildra effekten av kapitalförlusterna är att i vart fall övergångsvis införa en rätt till avdrag för nominella realisationsförluster på villor. Det är med besvikelse jag konstaterar att utredningsgruppen av skatteflyktsrisker inte vågat ta det steget. Här är inte utrymme att diskutera skatteflyktsriskernas omfattning, men intrycket är att man här överskattat en del av riskerna. Även om det är uppenbart att en del skatteflyktsmöjligheter skulle uppstå, vill jag hävda att det är ett spill man bör ta i en sådan här extrem övergångssituation för att underlätta för dem som drabbas av verkliga kapitalförluster. Jag vill påminna om den generositet Gunnar Sträng visade 1968 när den eviga reavinstbeskattningen av fastighetsförsäljningar genomfördes. De skattebe- lopp, som staten då missade genom generösa övergångsmekanismer, var många större än vad en avdragsrätt för nominella förluster kan medföra.

Övriga marknadseffekter

Den fördyring av upplåning som omläggningen medför kommer naturligtvis att ha effekter på många marknader. Om man ser på konsumtionskrediterna generellt innebär dock inte reformen att det inte längre skulle löna sig att låna. Som jag visat i annat sammanhang har det i det nuvarande systemet varit

lönsamt att låna till rena fantasi- och ockerräntor. Men även efter omläggningen kommer ränteläget att ligga högt. Vid 10 % inflation, 10 % bankränta och 50 % marginalskatt är det fortfarande lönsamt att låna till 30 % ränta framför att målspara på bank. Vid 70 % marginalskatt och 50 % avdragsbegränsning lånar det sig att låna upp till 32 % ränta. Därför kommer konsumtionslånebenägenheten knappast att minska i så stor omfattning.

Den marknad som torde vara känsligast för skatteomläggningar av aktuell typ är premieobligationsmarknaden. Om budgetministern inte häromveckan gått ut och annonserat förlängning av kvittningsrätten för förluster mot andra realisationsvinster på värdepapper hade prisnedgången blivit katastrofal. Man kan bara fråga sig varför det behöver vara så att marknadsutvecklingen först måste driva budgetministern till denna åtgärd, innan den beslutas. Sådana beslut bör kungöras, innan marknaden har hunnit reagera för kraftigt. Även med denna åtgärd får man dock förvänta att marknaden fortsätter att försämrars något innan nuvärdet av inlösningsbeloppet åter bör ge en kursåterhämtning.

Slutanmärkning

Avslutningsvis vill jag trots mina starka invändningar mot den föreslagna skatteomläggningen, deklarerar att jag ändock anser att den bör genomföras i sina huvuddrag. Skälen härtill är följande:

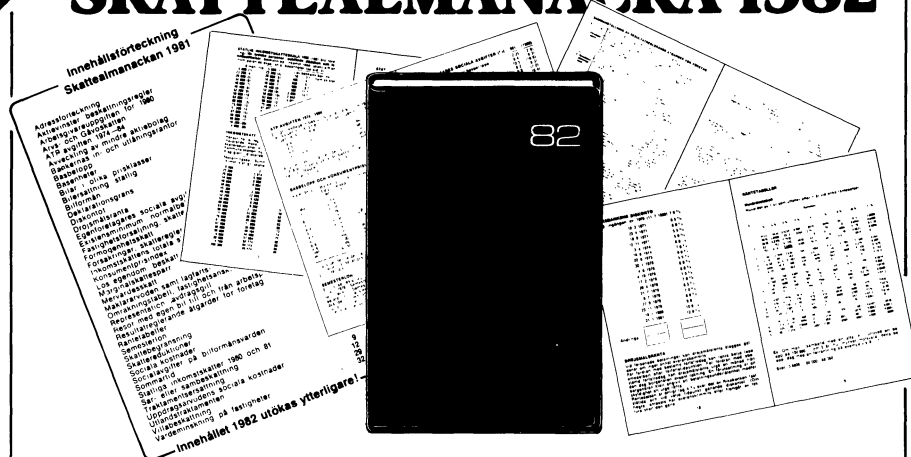
1) Våra exceptionellt höga marginalskatter har i kombination med inflationen kommit att snedvrída svenskarnas ekonomiska beteende vilket lett till avsevärda negativa samhällsekonomiska konsekvenser. Därför är en marginalskattesänkning en samhällsekonomisk nödvändighet.

2) Avdragsbegränsningen är olämpligt utformad men sätter stopp för en vidareutveckling in i en extrem spekulationsekonomi.

Den nödvändiga marginalskattesänkningen kan tydligen inte uppnås utom till priset av avdragsbegränsningar. Det är ett högt men tydligen nödvändigt pris. Därför är jag beredd att acceptera avdragsbegränsningen — men endast som en tillfällig lösning.

**Dags
att beställa!**

Företagsekonomis SKATTEALMANACKA 1982

Skattekonsulten i innerfickan!

Det är dags igen för vår 11:e upplaga av den populära och exklusiva Skattealmanackan.

Skattealmanackan 1982 — som utkommer i början av december 1981 — är nu ytterligare förbättrad. Pärmen är till skillnad från de flesta andra almanackor utförd i handbundet svart kalvskinn. Formatet är endast 85 x 132 mm och den passar således utmärkt i innerfickan. Trots sitt blygsamma format innehåller den nu inte mindre än 48 sidor späckade med aktuella skatte- och ekonomiuppgifter. Dessa uppgifter är sammanställda med hjälp av auktoriserad revisor och experter på Riksskatteverket m fl och berör just den information som ständigt efterfrågas — men som är så retfullt svår att hålla i minnet då den ändras varje år!

Ett speciellt särtryck på skattedelen kan rekvideras för en ringa kostnad. Vid större beställningar lämnas betydande rabatter.

Förutom skattedelen innehåller Skattealmanackan 1982 en komplett almanacksdel med timplanering hela året, årsplan,

anteckningar, en 24-sidig världsatlas i färg samt ett löstagbart telefonregister. Allt detta i högsta kvalitet för att den skall kunna användas hela året.

Som extra service vid snabb beställning finns möjlighet att få sitt personnamn i snyggt guldtryck på pärmens framsida — även vid köp av enstaka exemplar.

Almanackan 1982 kostar kr 40:50/st exkl moms (kr 50:— inkl 23,46% moms). Särtrycket kostar endast kr 12:15/st (kr 15:— inkl moms). Personnamn kostar (högst 18 bokstäver) kr 6:—/st (kr 7:40 inkl moms). Vid betalning på vårt post- eller bankgiro i förskott skickas almanackan portofritt.

Skattealmanackan 1982 kan bli en både exklusiv och användbar julklapp eller present. Den är även lämplig som gåva till kunder och anställda!

Vi kan garantera att almanackan kommer att motsvara Era förväntningar — om Ni trots allt ej skulle bli nöjd så är det bara att returnera almanackan så betalar vi tillbaka Era utlägg.

klipp här!

Insändes till:

Gremner & G
FÖRETAGSEKONOMI AB

Ävägen 17 C, 412 51 Göteborg
Telefon 031 - 16 80 30 (kl 9—16)

Blanketter enligt omstående sida.

Härmed beställs 1982 års Skattealmanacka / Särtryck enligt följande:

..... st neutrala Skattealmanackor 1982 (med endast årtal på pärmen)

..... st Skattealmanackor med personnamn i guldtryck enligt nedan:

(Var god skriv namnen på separat lista vid större namnbeställning.)

..... st Särtryck av skattedelen 1982 (levereras i svart fordral)

önskar Särtryck från 1981 (mot porto kr 3:30 i frimärken)

TOTALT BESTÄLLES ST SKATTEALMANACKOR 1982

Beställt av:

Betalningssätt: (Kryssa för tillämpligt alternativ.)

postgiro 43925 - 7 den bankgiro 361 - 5846 den

önskar faktura mot postförskott annat:

Obs! Vid förskottsbetalning står vi för portot.